

УДК 81'37'38:801.8'42(410.1) Марія Карпова

(Херсон)

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ

ОБРАЗНИХ ПОРІВНЯНЬ ТА МОВНІ ЗАСОБИ ЇХ ВИРАЖЕННЯ

В БРИТАНСЬКИХ ПОЕТИЧНИХ ТЕКСТАХ

У статті розглянуто структурні та семантичні особливості стилістичного прийому образного порівняння. Визначено мовні засоби вираження образних порівнянь у британських поетичних текстах XVI–XXI ст.

Ключові слова: образне порівняння, стилістичний прийом, семантична структура, поетичний текст.

The article is devoted to the stylistic device of simile, its structural and semantic peculiarities. Linguistic means of simile expression are distinguished in the article.

Key words: simile, stylistic device, semantic structure, poetic text.

Порівняння виступає одним із методів пізнання об'єктивної дійсності, це один із образних засобів мови, через які розкривається вся глибина творчості та загадковість слова. В логічній операції порівняння або в образному порівнянні виразно відображається узагальнююча природа мови [4, с. 102]. Інтерес до вивчення образного порівняння пояснюється тим, що в основі порівняння лежить необхідність отримання людиною нових знань та вираження свого ставлення до отриманого результату відповідно до своїх життєвих ціннісних орієнтирів [3, с. 60]. Також образне порівняння виступає одним із провідних художніх засобів мови, який слугує для створення образу.

У різні часи до вивчення різних аспектів образного порівняння зверталось чимало науковців: Б.М. Ажнюк, С.Я. Александрова, І.В. Арнольд, Н.Д. Арутюнова, Л.І. Байсара, Я.Г. Біренбаум, О.Є. Бразговська, А. Вежбицька, Г.В. Верба, В.П. Вомперський, І.В. Вороновська, І.Д. Гальперін, Л.В. Голоюх, Р.П. Зорівчак, М.Д. Кузнець, О.В. Кунін, В.А. Маслова, О.А. Некрасова, Л.І. Ройзензон, В.Н. Телія, О.І. Федоров, М.І. Черемисіна, І.В. Шенько та інші. Попри величезну кількість наукових робіт, присвячених досліджуваному лінгвістичному явищу, вивчення образного порівняння у різних аспектах не втрачає своєї актуальності.

Метою даної статті є визначення структурних та семантичних характеристик образних порівнянь та окреслення мовних засобів їх вираження у поетичному тексті.

Об'єктом дослідження є образні порівняння у британських поетичних текстах XVI–XXI ст.

Предметом вивчення є структурно-семантичні характеристики та мовні засоби вираження образних порівнянь.

Образне порівняння (simile) – це стилістичний прийом, що полягає у частковому уподібненні двох предметів дійсності, які відносяться до різних класів. Предмети, що порівнюються, є не повністю ідентичними, а частково тотожними. Констатація їх часткової тотожності дає можливість сприймати предмет по-новому [6, с. 175-176]. В основі порівняння лежать логічні операції виділення найсуттєвішої ознаки описуваного через пошук іншого, для якого ця ознака є

виразнішою, зіставлення з ним і опис [13, с. 469.]. У якості прикладу розглянемо поетичні рядки з вірша Т. Кепі "To A. L. Persuasions to Love": "THINK not, 'cause men flattering say/ You're fresh as April, sweet as May,/ Bright as is the morning star" [15]. У наведених поетичних рядках автор порівнює дівчину зі свіжим квітнем, солодким травнем та яскравою вранішньою зорею. Автор використовує лексеми *fresh, sweet* та *bright*. Ці лексеми вказують на найсуттєвіші ознаки молодості, життя та весни. Весняні місяці, квітень та травень, є втіленням розквіту життя, коли природа, що прокинулася після зимової сплячки, буяє кольорами та ароматами свіжих трав та квітів, солодких ягід та фруктів. Вранішня зоря символізує незайману чистоту й асоціюється з образом дівчини. Автор указує на свіжість, молодість та привабливість юної дівчини, порівнюючи її з весною та вранішньою зорею.

Образне порівняння, на відміну від розмаїття стилістичних фігур та тропів, відрізняється вираженою аналітичною багатокомпонентною структурою. Такі дослідники, як Б.В. Томашевський [9, с. 204], М.І. Черемисіна [11, с. 157] виділяють наступні структурні компоненти порівняння:

- суб'єкт порівняння (позитивний компонент, детермінований член, предмет, *comparandum*);
- об'єкт порівняння (компаративний компонент, кваліфікатор, образ, *comparatum*);
- основа порівняння (модуль порівняння, ознака, *tertium comparationis*).

В.М. Телія [8, с. 85], І.В. Арнольд [1, с. 60] до трьох вищезазначених компонентів додають ще один – компаративний формант (сполучники, прийменники, форми відмінків).

В.І. Бартон [2, с. 33-34] виокремлює такий компонент порівняння, як висновок із порівняння, оскільки операція порівняння має на меті отримання нового знання, а не тільки встановлення та констатацію тотожності або відмінності. Саме це нове отримане знання і є висновок із порівняння.

Розглянемо рядки із поетичного твору Т. Кепі "To A. L. Persuasions to Love": "And what will then become of all/ Those whom now you servants call?/ Like swallows, when your summer's done,/ They'll fly, and seek some warmer sun" [15]. У даних поетичних рядках автор порівнює чоловіків-залицяльників із ластівками, які по закінченню літа відлітають до теплих країв. Суб'єкт порівняння виражений лексемою *servants*, а об'єкт порівняння – *swallows*. Основою даного порівняння є те, що ластівки по закінченню літнього періоду зникають, так само як зникають чоловіки, коли молодість та краса жінки зів'яне (*when your summer's done*). Висновок із даного порівняння полягає у наступному: коли минають жіночі молоді літа, прихильників стає все менше. Подібно ластівкам, які відлітають у теплі краї у пошуках сонця, чоловіки шукають більш молоду та привабливу красуню, коли жінка стає старшою та втрачає привабливість, що асоціюється автором із закінченням літа (*when your summer's done, They'll fly, and seek some warmer sun*). В якості компаративного форманта виступає сполучник *like*.

Основними рисами семантичної структури образного порівняння є:

- вмотивованість – наявність у порівнюваних об'єктів спільної реальної чи уявної риси;
- неочікуваність – об'єкт та предмет порівняння мають бути далекими, щоб їх зіставлення було неочікуваним, привертало увагу, активізувало асоціативне мислення, актуалізувало систему образів у свідомості читача, пробуджувало емоції;

– гіперболізація – сприяє яскравішому виділенню порівнюваної ознаки. За допомогою цього виразного засобу автор або мовець прагне не лише посилити враження, а й підкреслити позитивні або негативні риси описуваної особи або предмета [6, с. 165];

– оцінка (оцінювальна сема) – свідомо діяльність суб'єкта, що викликає позитивне або негативне ставлення до об'єкта, який оцінюється. Існує у двох видах опозицій: «добре-погано», «багато-мало» [7, с. 123-124].

Оцінне значення реалізується на всіх рівнях мови – в морфології, лексиці, синтаксисі [12, с. 192]. Прикладом вираження оцінки на морфологічному рівні може слугувати додавання суфікса -ish до іменних основ, що надає похідним прикметникам негативної, іноді презирливої конотації: childish, doggish, goatish, sheepish, womanish.

На синтаксичному рівні оцінка виражається за допомогою порівняльних зворотів та підрядних порівняльних речень, що вводяться сполучниками *as*, *as if* та *as though*.

На лексичному рівні характер оцінки при порівнянні визначається тим, до яких семантичних рівнів належать головні члени порівняння, тобто суб'єкт і об'єкт. Під різними семантичними рівнями розуміють зіставлення оригінального – рядовому, піднесеного – низькому, прекрасного – потворному [10, с. 60-61; 7, с. 124].

Спробуємо виділити кожну рису семантичної структури образного порівняння на прикладі поетичних рядків із сонету У. Шекспіра № 75 “*So are you to my thoughts*”: “*So are you to my thoughts as food to life, Or as sweet-season'd showers are to the ground;*” [19].

У даних поетичних рядках умотивованість виражається у вживанні автором лексем *you*, *food to life* та *sweet-seasoned showers*. Автор наголошує на тому, що жінка, до якої він звертається у своєму сонеті, настільки ж для нього важлива, як і їжа для існування та як живильна волога для землі. Неочікуваність полягає у порівнянні жінки – живої істоти з їжею та водою – засобами підтримання життя. Гіперболізація виражається у перебільшенні ролі жінки у житті автора. Оцінювальна сема виражається за допомогою опозиції «добре-погано». У цьому випадку оцінка виражається на синтаксичному рівні за допомогою порівняльних зворотів, що введені сполучником *as*.

Мовними засобами вираження образного порівняння є:

– морфологічні (суфікси -ish, -like, -some, -y): *Which when the Lady knew; she took her spindle,/ And twined three threads of fleecy mist* [22]. У наведених поетичних рядках автор, вживаючи лексему *fleecy*, порівнює імлу із пухнастою та легкою овечою шерстю; *Rulers who neither see, nor feel, nor know,/ But leech-like to their fainting country cling* [20]. У цьому прикладі автор порівнює сліпих та байдужих до проблем звичайних людей правителів із п'явками, що висмоктують із країни та людей якими вони правлять усі ресурси. Таке образне порівняння передається автором за допомогою лексеми *leech-like*.

– словотворчі (авторські неологізми): “*Those full deep swan-soft feathers of snow with whose luminous burden the branches implumed/ Hung heavily, curved as a half-bent bow, and fledged not as birds are, but petalled as flowers,*” [24]. Порівнюючи сніг, що лежить на гілках дерев із м'яким лебединим пухом, автор уводить у поетичний твір образне порівняння, виражене авторським неологізмом *swan-soft*; “*Your sort of gorgeousness,/ Dark and lustrous/ And skinny repulsive/ And porpy-glossy,*” [17]. Описуючи індика, його дивний зовнішній вигляд, автор уживає образне

порівняння *poppy-glossy gorgeousness*, порівнюючи яскраве забарвлення птаха із глянсуватими червоними квітками маку.

– лексичні (за допомогою лексем, які в сучасній мові пов'язані з вираженням порівняння чи уподібнення: *to seem, to resemble, to look like, to remind of etc.*): “*And thy beauty, more bright/ Than the stars' soft light,/ Shall seem as a weft from the sky*” [23]. Автор порівнює красу своєї коханої жінки із загадковою нічною імлою, що зачаровує його; “*Those boiling waves,/ And the storm that raves/ At night o'er their foaming crest,/ Resemble the strife/ That, from earliest life,/ The passions have waged in my breast.*” [23]. У наведеному прикладі автор порівнює бурхливі несамопиті хвилі та лютий шторм із боротьбою почуттів і пристрастей, що вирують у його грудях із часів юності; “*The Rapture of a finished Day – / Returning to the West – / All these – remind us of the place/ That Men call “paradise” –*” [16]. За допомогою образного порівняння авторка розповідає про те, що захоплення від завершення дня нагадує їй місце, яке люди називають раєм.

– синтаксичні (за допомогою порівняльних зворотів або підрядних порівняльних речень із «функціональними словами»: *like, as, as if, as though etc.*) [5, с. 134-135]: “*My heart turned sick, my brain grew sore,/ And throbb'd awhile, then beat no more:/ The skies spun like a mighty wheel*” [14]. У наведених поетичних рядках автор розповідає про фізичний стан ліричного героя: головний біль, підвищене серцебиття та запаморочення голови (небеса закрутилися, мов величезне колесо). За допомогою образного порівняння читач може яскраво уявити його відчуття; “*Her lips and cheeks were like things dead – so pale;*” [21]. Описуючи героїню свого твору, яка зазнала величезного горя у своєму житті – смерть коханого, автор використовує образне порівняння *like things dead* для того, щоб передати не лише зовнішній вигляд дівчини, але й душевний стан убитої горем жінки; “*Blow, blow, thou winter wind/ Thou art not so unkind/ As man's ingratitude;/ Thy tooth is not so keen,/ Because thou art not seen,/ Although thy breath be rude*” [18]. У цьому випадку зимовий холодний вітер порівнюється із людською невдячністю. Автор наголошує, що попри всю суворість та морозність пронизливого зимового вітру, він не такий жорстокий та холодний, як людська невдячність.

Отже, образне порівняння є стилістичним прийомом, який має багатокомпонентну структуру та може бути виражений різними мовними засобами. Семантична структура образного порівняння уможливорює чуттєве сприйняття поданої у художньому тексті інформації. Образне порівняння є одним із образотворчих засобів мови та є потужним засобом створення експресивності та характеристики явищ, а також сприяє вираженню індивідуально-оцінного ставлення автора до окремого предмета чи об'єктивної дійсності загалом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арнольд И.В. Стилистика. Современный английский язык / И.В. Арнольд. – М.: Флинта: Наука, 2002. – 384 с.
2. Бартон В.И. Сравнение как средство познания / В.И. Бартон. – Минск: Из-во БГУ им. В.И. Ленина, 1978. – 128с.
3. Искандерова И.З. Семантико-структурная характеристика сравнительных конструкций современного немецкого языка: Дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / И.З. Искандерова. – М., 1982. – 236 с.
4. Копыленко М.М. Очерки по общей фразеологии / М.М. Копыленко, З.Д. Попова. – Воронеж: Издательство Воронежского университета, 1989. – 191с.

5. Михнюк К.В. О взаимосвязи категории сравнения и оценки (на материале английского языка) / К.В. Михнюк // Ярославский педагогический вестник. – Т. I. – 2011. – № 1. – С. 131 – 136.
6. Мороховский В.Н. Стилистика английского языка / Мороховский В.Н., Воробьева О.П., Лихошерст Н.И., Тимошенко З.В. – К.: Вища школа, 1984. – 236 с.
7. Сліпоконь Н.С. Семантичні особливості образних порівнянь (на матеріалі романів Сомерсета Моєма "Theatre" та "The Moon and Sixpence") [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://s-journal.cdu.edu.ua/base/2008/v4/v4pp123-125.pdf>
8. Телия В.Н. Семантика экспрессивности/ В.Н. Телия// Семантические категории и методы их изучения: Тез. докл. – Уфа, 1985. – Ч.1. – С. 85 – 86.
9. Томашевский Б.В. Стилистика / Б.В. Томашевский. – Л.: Из-во Ленинградского ун-та, 1983. – 288с.
10. Цюра С.В. Структурно-семантические и функциональные особенности образных сравнений / С.В. Цюра // Вісник Черкаського університету. Серія: Філологічні науки. – Черкаси: ЧНУ, 1997. – Вип. 3. – С. 56 – 63.
11. Черемисина М.И. Сравнительные конструкции русского языка / М.И. Черемисина. – Новосибирск: Наука, 1976. – 270 с.
12. Чобот І.П. Категорія оцінки та засоби їх вираження у текстах публіцистичного стилю / І.П. Чобот // Східнослов'янська філологія. Здобутки та перспективи: Збірник матеріалів Всеукр. студ. наук. конференції. – Кривий Ріг, 2002. – С. 191 – 195.

ДОВІДКОВА ЛІТЕРАТУРА

13. Українська мова : Енциклопедія / редкол. В. М. Русанівський, О.О. Тараненко (співголови), М.П. Зяблюк та ін. – К.: Укр. енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2000. – 824 с.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

14. Byron G.G. Mazeppa. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.poemhunter.com/poem/mazeppa-2/>
15. Carew Th. To A. L. Persuasions To Love. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.poemhunter.com/poem/to-a-l-persuasions-to-love/>
16. Dickinson E. "Heaven" Has Different Signs–to me. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.poemhunter.com/poem/heaven-has-different-signs-to-me/>
17. Lawrence D.H. Turkey-Cock. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.poemhunter.com/poem/turkey-cock/>
18. Shakespear W. Blow, Blow, Thou Winter Wind. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://allpoetry.com/Blow,-Blow,-Thou-Winter-Wind>
19. Shakespear W. So You Are To My Thoughts As Food To Life. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.poemhunter.com/poem/sonnet-75-so-are-you-to-my-thoughts-as-food-to-l/>

20. Shelley P.B. England in 1819. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
<http://www.poemhunter.com/poem/england-in-1819/>
21. Shelley P.B. The Sunset. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
<http://www.poemhunter.com/poem/the-sunset-18/>
22. Shelley P.B. The Witch Of Atlas. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
<http://www.poemhunter.com/poem/the-witch-of-atlas/>
23. Shelley P.B. To The Queen Of My Heart. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
<http://www.poemhunter.com/poem/to-the-queen-of-my-heart/>
24. Swinburne A.Ch. March: An Ode. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
<http://www.poemhunter.com/poem/march-an-ode/>